

УДК 631.1:631.11

І. В. Клочан,

д. е. н., доцент, доцент кафедри економічної кібернетики і математичного моделювання,
 Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв
 ORCID ID: 0000-0003-3210-4763

І. А. Потриваєва,

магістрант, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв
 ORCID ID: 0000-0002-1651-0836

DOI: 10.32702/2306-6792.2019.24.35

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

I. Klochan,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department
 of Economic Cybernetics and Mathematical Modeling, Mykolaiv National Agrarian University, Mykolaiv

I. Potryvaeva,

Master of Nikolaev National Agrarian University, Mykolaiv

THE CURRENT STANDARD AND BASIC EFFICIENCY OF VIRAL PRODUCTS IN THE MYKOLAYIV REGION

У статті визначено, що розвиток соціально-економічного становища регіону залежить від його функціонального стану, особливо сільського господарства, що розвиває економіку, забезпечує продовольчу безпеку регіону та підвищення життєвого рівня населення. Миколаївська область володіє вагомим природно-ресурсним потенціалом для розвитку сільськогосподарської діяльності.

Проведені розрахунки показали, що в Миколаївській області за останні три роки виробництво сільськогосподарської продукції в усіх категоріях господарств зменшується. У структурі валової продукції сільськогосподарських підприємств рослинництво становить 95%, а тваринництво — 5%, тоді як у господарствах населення ці показники знаходяться на рівні 65% та 35% відповідно. Також у складі продукції рослинництва найбільша частка належить зерновим та зернобобовим, друге місце посідають технічні культури, далі картопля, овочі та баштанні продовольчі культури. В Миколаївській області значна увага приділяється і галузі тваринництва, виробництво якої в основному зосереджено в господарствах населення.

Обґрунтовано, що на ефективність сільськогосподарського виробництва в Миколаївській області впливає, ряд визначених зовнішніх та внутрішніх факторів. Нейтралізація їх негативного впливу сприятиме підвищенню ефективності виробництва сільськогосподарської продукції, чого можна досягти шляхом: технічного оновлення сільського господарства; розширенням та зміцненням маркетингової інфраструктури; вдалого поєднання тваринницької та рослинницької галузей; розвитку кооперації; впровадженням державної підтримки та вдосконаленням системи кредитування аграрного виробництва.

The article determines that the development of the socio-economic status of a region depends on its functional state, especially agriculture, which develops the economy, provides food security for the region and enhances the standard of living of the population. The Mykolaiv region possesses considerable natural-resource potential for development of agricultural activity. The total land fund of the region is 2 million hectares of agricultural land, of which 1,7 hectares of arable land, which is 5% of the area of Ukraine.

The calculations showed that in the Mykolaiv region over the last three years, agricultural production in all categories of farms is decreasing. In the structure of gross output of agricultural enterprises, crop production is 95% and animal husbandry is 5%, while in households, these figures are at the level of 65% and 35% respectively. In turn, in the crop production the largest share belongs to cereals and legumes, the second place is occupied by industrial crops, followed by potatoes, vegetables and melons. In the Mykolaiv region considerable attention is also paid to the livestock industry, whose production is mainly concentrated in households.

It is determined that at this point in time the economic efficiency of production of products in the Mykolaiv region is unambiguous to characterize, since the production and sale of certain types of agricultural products have certain features. The production of grain, sunflower seeds, vegetables and milk is profitable and the production of potatoes, fruits, berries and eggs is unprofitable. It is substantiated that a number of certain external and internal factors influence the efficiency of agricultural production in the Mykolaiv region. The neutralization of their negative impact will help to increase the efficiency of agricultural production, which can be achieved by: technical updating of agriculture; expanding and strengthening the marketing infrastructure; successful combination of livestock and crop industries; development of cooperation; introduction of state support and improvement of the credit system of agricultural production.

Ключові слова: сільське господарство, економічна ефективність, сільськогосподарська продукція, виробництво, рентабельність, рослинництво, тваринництво.

Key words: agriculture, economic efficiency, agricultural production, production, profitability, crop production, animal husbandry.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Аграрний сектор є важливою стратегічною галуззю української національної економіки, оскільки має визначальне значення у досягненні продовольчої безпеки держави та вагомим місце в загальній структурі валового внутрішнього продукту країни. З його базовою складовою, сільським господарством, він формує продовольчу та у визначених межах економічну, екологічну та енергетичну безпеку, забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей господарського комплексу країни та формує соціально-економічні основи розвитку сільських територій.

В умовах сьогодення відбуваються суттєві перетворення, які спрямовані на підвищення ефективності функціонування сільського господарства як країни загалом, так і окремих регіонів. Поряд з цим відбувається переорієнтація виробників на вирощування культур, які економічно вигідні, спрощується структура посівних площ, порушуються агротехнічні умови. Усе це змушує звернути увагу на обґрунтування та введення в дію механізмів підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У працях вітчизняних науковців і фахівців основам підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва присвячено достатньо багато досліджень: В.Г. Андрійчука [2], Т.Ю. Білоусько [3], Н.І. Дучинської [4], Т.Я. Іваненко [6], М.І. Ковальчука [7], В.С. Кушнірука [8], І.І. Червена, О.В. Шибаніної [12] та багато інших. У них ґрунтовно висвітлено загальні підходи до вивчення економічної ефективності виробництва в аграрному секторі. Однак залишається ще достатньо широке коло проблем, яке вимагає ретельнішого дослідження та аналізу, особливо на регіональному рівні.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження сучасного стану виробництва сільськогосподарської продукції та визначення основних напрямів підвищення її ефективності на прикладі Миколаївської області.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Одним із найбільших секторів економіки Миколаївської області є сільське господарство, яке являє собою вирощування сільськогосподарських культур і розведення худоби. Розвиток соціально-економічного становища регіону залежить від його функціонального стану, особливо сільського господарства, що розвиває економіку, забезпечує продовольчу безпеку регіону та підвищення життєвого рівня населення. Миколаївська область володіє вагомим природно-ресурсним потенціалом для розвитку сільськогосподарської діяльності. Загальний земельний фонд області становить 2 млн га сільськогосподарських угідь, з них 1,7 га ріллі, що становить 5% площі України [1].

Наповнення ринку продовольчою продукцією здійснюють сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства та господарства населення. В Миколаївській області виробничу діяльність здійснюють понад 750 великотоварних сільськогосподарських підприємств, 3,9 тис. фермерських господарств та понад 220 тис. господарств населення. Щороку аграрії Миколаївщини в середньому виробляють більше 2 млн тонн зернових культур, 500 тис. тонн насіння соняшнику, 400 тис. тонн овочів, в межах 40 тис. тонн ягід та фруктів і 50 тис. тонн винограду [1]. Стосовно оцінки результатів роботи сільськогосподарського виробництва, доцільно буде визначити динаміку виробництва його валової продукції в постійних цінах 2010 року (табл. 1). Валова продукція

Таблиця 1. Вартість валової продукції сільського господарства в постійних цінах 2010 року, виробленої в Миколаївській області, млн грн

Види продукції	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2018 р. у % до 2016 р.
Господарства усіх категорій				
Продукція сільського господарства	9714,0	8833,8	9362,7	96,38
в тому числі				
продукція рослинництва	8065,3	7197,9	7815,8	96,91
продукція тваринництва	1648,7	1635,9	1546,9	93,83
Сільськогосподарські підприємства				
Продукція сільського господарства	5651,4	5042,6	5536,5	97,97
в тому числі				
продукція рослинництва	5395,7	4800,8	5280,7	97,87
продукція тваринництва	255,7	241,8	255,8	100,04
в тому числі фермерські господарства				
Продукція сільського господарства	1397,6	1209,3	1456,8	104,24
в тому числі				
продукція рослинництва	1386,6	1195,4	1440,6	103,89
продукція тваринництва	11,0	13,9	16,2	147,27
Господарства населення				
Продукція сільського господарства	4062,6	3791,2	3826,2	94,18
в тому числі				
продукція рослинництва	2669,6	2397,1	2535,1	94,96
продукція тваринництва	1393,0	1394,1	1291,1	92,68

Джерело: побудовано на основі [3].

сільського господарства включає продукти рослинного і тваринного походження.

Проведені розрахунки свідчать про те, що за останні три роки в Миколаївській області виробництво сільськогосподарської продукції в усіх категоріях господарств зменшується. Так, у 2018 році порівняно з 2016 роком вартість валової продукції в постійних цінах 2010 року скоротилася майже на 4%.

Дослідження показали, що спостерігається збільшення виробництва валової продукції сільського господарства тільки в фермерських господарствах. За 2018 рік вони виробили 1456,8 млн грн валової продукції у постійних цінах 2010 року, що на 4 % більше порівняно з 2016 роком, при цьому слід відмітити, що найбільший приріст дає виробництво продукції тваринництва — 47%.

У структурі валової продукції сільськогосподарських підприємств рослинництво становить 95%, а тваринництво — 5%, тоді як у господарствах населення дані показники знаходяться на рівні 65% та 35% відповідно. У складі продукції рослинництва найбільша частка належить зерновим та зернобобовим, друге місце посідають технічні культури, далі картопля, овочі та баштанні продовольчі культури (табл. 2).

Як свідчать дані таблиці 2, за період 2016—2018 років спостерігається збільшення обсягів виробництва плодів і ягід на 37%, овочів — на 3%, але за одночасного скорочення обсягів виробництва зернових і зернобобових культур, насіння соняшнику, картоплі. Для аналізу

Таблиця 2. Виробництво основних видів продукції рослинництва в Миколаївській області, тис. т

Види продукції	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2018 р. у % до 2016 р.
Зерно	2725,5	2674,6	2673,4	98,09
Насіння соняшнику	1162,3	875,8	1087,2	93,54
Картопля	268,4	183,0	171,4	63,86
Овочі	500,9	554,5	515,6	102,93
Плоди та ягоди	31,1	28,6	42,5	136,66

Джерело: побудовано на основі [3].

Таблиця 3. Структура виробництва основних видів продукції рослинництва в Миколаївській області (у % до загального виробництва)

Види продукції	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2018 р. (+,-) до 2016 р.
Сільськогосподарські підприємства				
Зерно	69,3	68,2	69,6	0,3
Насіння соняшнику	76,9	75,4	73,7	-3,2
Картопля	1,3	1,6	2,4	1,1
Овочі	55,1	61,3	60,3	5,2
Плоди та ягоди	27,0	8,6	30,1	3,1
в тому числі фермерські господарства				
Зерно	19,9	18,2	20,1	0,2
Насіння соняшнику	22,0	22,3	23,1	1,1
Картопля	1,1	1,4	1,4	0,3
Овочі	6,0	5,5	5,7	-0,3
Плоди та ягоди	2,2	0,4	2,8	0,6
Господарства населення				
Зерно	30,7	31,8	30,4	-0,3
Насіння соняшнику	23,1	24,6	26,3	3,2
Картопля	98,7	98,4	97,6	-1,1
Овочі	44,9	38,7	39,7	-5,2
Плоди та ягоди	73,0	91,4	69,9	-3,1

Джерело: побудовано на основі [3].

Таблиця 4. Виробництво продукції тваринництва в Миколаївській області

Продукція	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2018 р. у % до 2016 р.
Господарства усіх категорій				
М'ясо (у забійній вазі), тис. т	31,0	29,9	34,5	111,29
Молоко, тис. т	341,6	342,2	324,6	95,02
Яйця, млн шт.	271,5	252,7	240,1	88,43
Вовна, т	124,0	132,0	146,0	117,74
Сільськогосподарські підприємства				
М'ясо (у забійній вазі), тис. т	3,8	3,5	3,6	94,74
Молоко, тис. т	40,3	41,6	46,3	114,89
Яйця, млн шт.	131,2	117,7	107,7	82,09
Вовна, т	10	14	15	150,00
в тому числі фермерські господарства				
М'ясо (у забійній вазі), тис. т	0,2	0,2	0,1	50,00
Молоко, тис. т	2,6	3,0	3,9	150,00
Яйця, млн шт.	0,2	0,3	0,4	200,00
Вовна, т	2	6	7	350,00
Господарства населення				
М'ясо (у забійній вазі), тис. т	27,2	26,4	30,9	113,60
Молоко, тис. т	301,3	300,6	278,3	92,37
Яйця, млн шт.	140,3	135	132,4	94,37
Вовна, т	114	118	131	114,91

Джерело: побудовано на основі [3].

діяльності окремих сільськогосподарських товаровиробників було визначено структуру виробництва основних видів продукції рослинництва за категоріями господарств у Миколаївській області за досліджувані роки (табл. 3).

Аналіз даних таблиці показує, що за досліджуваній період не відбулося істотних змін у співвідношенні різних сільськогосподарських структур. Значна частка виробництва зерна та насіння соняшнику припадає на сільськогосподарські підприємства. У виробництві картоплі, плодів і ягід істотну роль відіграють господар-

ства населення. В 2016 році виробництво овочів було розподілено між сільськогосподарськими підприємствами і господарствами населення майже порівну, в подальшому спостерігається збільшення частки виробництва овочів у сільськогосподарських підприємствах. За досліджуваній період частка у виробництві зернових різних сільськогосподарських структур майже не змінилася. Водночас спостерігається підвищення ролі сільськогосподарських підприємств у виробництві картоплі, овочів, плодів і ягід, а в господарствах населення збільшилась частка виробництва насіння соняшнику.

У Миколаївській області значна увага приділяється і галузі тваринництва, стан та виробництво продукції якої подано в таблиці 4.

За даними таблиці 4 можна відмітити, що в Миколаївській області виробництво продукції тваринництва в основному зосереджено в господарствах населення. З метою забезпечення сталого розвитку цієї галузі в області розроблено та затверджено ряд програм, основним завданням яких є забезпечення рентабельного ведення тваринництва за рахунок нарощування обсягів виробництва тваринницької продукції та доведення їх до рівня, який би забезпечив мінімальні норми споживання населенням, впровадження перспективних ресурсозберігаючих технологій, створення міцної кормової бази, забезпечення зростання рівня продуктивності тварин, зупинення спаду скорочення чисельності худоби [10].

Однією з найбільш актуальних проблем стабілізації і подальшого прискореного розвитку виробництва сільськогосподарської продукції є підвищення його ефективності. Ефективність виробництва є узагальнюючою економічною категорією, якісна характеристика якої відображається у високій результативності використання живої та уречевленої праці в засобах виробництва. Вона визначається відношенням одержаних результатів до витрат засобів виробництва і живої праці [11].

Сутність економічної ефективності виробництва сільськогосподарської продукції полягає в одержанні максимального результату з

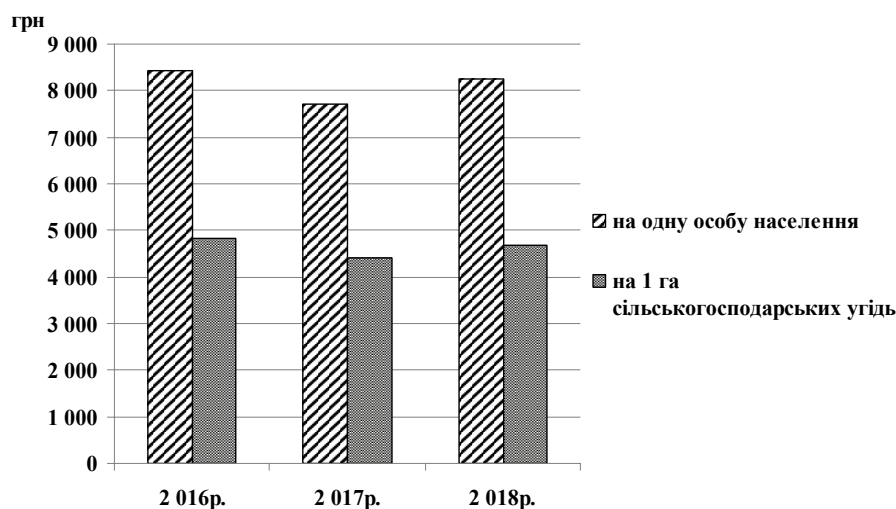

Рис. 1. Вартість валової продукції сільського господарства в постійних цінах 2010 року на одну особу населення та на 1 га сільськогосподарських угідь у Миколаївській області, грн

Джерело: побудовано на основі [3].

одиниці виробничого ресурсу. Для її визначення застосовують систему показників, які обчислюють відношенням обсягів виробленої продукції, товарної продукції, доходу до окремих видів витрат, окремих видів ресурсів (земельних, трудових, матеріальних) [2; 4]. Усі ці показники дають можливість охарактеризувати економічну ефективність сільськогосподарських товаровиробників.

Виробництво валової продукції сільськогосподарства в постійних цінах 2010 року в розрахунку на одну особу та на 1 га сільськогосподарських угідь представлено на рисунку 1.

Розраховані показники свідчать про зменшення розрахованого показника. Так, вартість валової продукції сільськогосподарства в 2018 році порівняно з 2016 роком на одну особу населення в Миколаївській області скоротилася на 2%, а на 1 га сільськогосподарських угідь — на 4%.

Основними напрямками збільшення виробництва продукції галузі рослинництва є насамперед підвищення ефективності використання землі, у тому числі за рахунок використання науково обгрунтованого чергування вирощуваних культур, удосконалення структури посівних площ та підвищення урожайності, збільшення обсягів застосування органічних і мінеральних добрив, засобів захисту рослин тощо [7]. Тому одним із найважливіших натуральних показників економічної ефективності виробництва сільськогосподарської продукції є урожайність сільськогосподарських культур (табл. 5).

За даними таблиці 5 видно, що урожайність сільськогосподарських культур у Миколаївській області за останні три роки зазнала певних змін: так урожайність зернових та зернобобових культур зменшилася на 6%, соняшнику — на 7%, картоплі — на 35%, при цьому зростає урожайність овочів на 6%, та плодів — на 34%.

Таблиця 5. Урожайність основних сільськогосподарських культур у Миколаївській області, ц/га

Види сільськогосподарських культур	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2018 р. у % до 2016 р.
Культури зернові та зернобобові	32,7	30,6	30,8	94,19
Соняшник	20,8	16,4	19,4	93,27
Картопля	141,5	96,8	91,5	64,66
Культури овочеві	263,1	290,2	279,3	106,16
Культури плодові та ягідні	66,7	62,5	89,6	134,33

Джерело: побудовано на основі [3].

Таблиця 6. Продуктивність худоби та птиці в Миколаївській області

Продукція	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2018 р. у % до 2016 р.
Середній річний удій молока від однієї корови, кг	4208	4321	4275	101,59
Середній річний настриг вовни від однієї вівці, кг	4,0	4,3	3,7	92,50
Середня річна несучість курей-несучок, шт	258	269	263	101,94

Джерело: побудовано на основі [3].

У своєму розвитку тваринництво нерозривно пов'язане з рослинництвом, оскільки ефективність роботи та економічний розвиток галузі залежить від наявної кормової бази. Так, чим вищий показник врожайності культур та ефективніше використання земельного потенціалу, тим більше тваринницької продукції може бути вироблено в господарстві. Тваринництво в меншій мірі, ніж рослинництво, залежить від природно-кліматичних умов, тут не так явно виражена сезонність виробництва, можна спостерігати більш рівномірне використання основних та оборотних засобів виробництва та робочої сили впродовж року, своєчасне та стабільне одержання виручки від реалізації продукції [5].

Показники продуктивності худоби та птиці в Миколаївській області можна характеризувати в таблиці 6.

Таблиця 7. Економічна ефективність виробництва і реалізації основних видів сільськогосподарської продукції в Миколаївській області

Продукція	Виробнича собівартість 1 ц, грн		Ціна реалізації 1 ц, грн		Комерційна собівартість 1 ц, грн		Прибуток від реалізації 1 ц, грн		Рівень рентабельності, %	
	2017 р.	2018 р.	2017 р.	2018 р.	2017 р.	2018 р.	2017 р.	2018 р.	2017 р.	2018 р.
Зерно	243,45	269,88	401,51	474,03	319,42	358,57	82,09	115,46	25,7	32,2
Насіння соняшнику	498,01	439,32	892,21	904,40	594,81	655,36	297,40	249,04	50,0	38,0
Картопля	204,80	224,44	511,37	475,77	563,80	607,63	-52,43	-131,86	-9,3	-21,7
Овочі	124,10	142,43	171,02	190,51	135,19	164,80	35,83	25,71	26,5	15,6
Плоди та ягоди	702,94	349,22	651,11	303,22	732,40	431,94	-81,30	-128,72	-11,1	-29,8
Молоко	433,77	533,56	720,25	772,49	493,66	600,22	226,59	172,26	45,9	28,7
Яйця, шт.	1,18	1,49	1,17	1,55	1,37	1,65	-0,20	-0,10	-14,5	-6,0
Вовна	3076,43	3689,33	2483,22	2805,45	4348,89	...	-1865,68	...	-42,9	...

Джерело: власні розрахунки на основі даних статистичної звітності Миколаївської області і [3].

Проведені розрахунки основних показників продуктивності худоби та птиці в Миколаївській області свідчать про їх коливання. Так, у 2018 році порівняно з 2016 роком треба відмітити зменшення валового настригу вовни від однієї вівці майже на 8%.

Основні вартісні показники економічної ефективності виробництва і реалізації основних видів сільськогосподарської продукції в Миколаївській області представлено в таблиці 7.

Як свідчать дані таблиці 7, за період 2017—2018 років економічна ефективність виробництва та реалізації основних видів сільськогосподарської продукції в Миколаївській області характеризується суперечливими тенденціями. Попри підвищення як виробничої, так і комерційної собівартості 1 ц зерна, стрімке підвищення ціни реалізації зумовило зростання прибутковості цієї галузі. В птахівництві аналогічна тенденція зумовила зниження рівня збитковості. За досліджуваний період економічна ефективність виробництва та реалізації плодів і ягід поліпшилась, але зниження цін на продукцію призвело до підвищення рівня збитковості цієї галузі. Економічна ефективність виробництва та реалізації картоплі, овочів і молока погіршилась, бо за цей період відбулося підвищення виробничої і комерційної собівартості 1 ц цієї продукції, і відповідно зниження рівня рентабельності їх реалізації. Завдяки підвищенню ціни реалізації 1 ц овочів і молока, їх реалізація залишилась прибутковою. Економічна ефективність виробництва соняшнику поліпшилась, бо відбулося зниження собівартості виробництва 1 ц, а економічна ефективність реалізації соняшника погіршилась, бо підвищення комерційної собівартості 1 ц соняшнику зумовило зниження рентабельності його реалізації.

Отже, підвищення ефективності сільського господарства залежить від ряду факторів. До них належать доступність і якість сільськогосподарських ресурсів, як-от: земля, вода, насіння і добрива, доступ до сільськогосподарських кредитів і страхування врожаю, забезпечення вигідних цін на сільськогосподарську продукцію, а також зберігання і ринок збуту, зокрема.

На підставі проведеного аналізу можна стверджувати, що для підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва основними завданнями є:

— технічне оновлення сільського господарства, що призведе до підвищення доходів;

— забезпечення зрошувального обладнання, оскільки продуктивність врожаю залежить не тільки від якості вкладених матеріалів, але і від зрошувальних споруд особливо це стосується півдня України і Миколаївської області зокрема;

— розширення та зміцнення маркетингової інфраструктури, щоб допомогти фермерам продавати свою продукцію за вигіднішими цінами. Виконати належні заходи щодо впровадження продукції на ринки збуту. Крім того, запровадити цінову політику підтримки, яка гарантує селянам мінімальні ціни;

— забезпечення якісними матеріалами для вирощування сільськогосподарської продукції в необхідний час та за контрольованими цінами;

— підвищення кваліфікації належних працівників;

— покращення інвестиційного клімату;

— створення кооперації між фермерами і окремо господарствами населення;

— раціональне поєднання рослинництва та тваринництва для отримання синергетичного ефекту, що призведе до скорочення витрат та підвищенню доходів;

— впровадження державної підтримки та вдосконалення системи кредитування аграрного виробництва (інтегрована схема сільського кредитування).

ВИСНОВКИ

Таким чином, нині економічну ефективність виробництва сільськогосподарської продукції в Миколаївській області однозначно охарактеризувати не можливо, оскільки виробництво і реалізація окремих її видів мають певні особливості. Виробництво зерна, насіння соняшнику, овочевих культур і молока є прибутковим, а виробництво картоплі, плодів, ягід і яєць є збитковим. Отже, на ефективність сільськогосподарського виробництва в Миколаївській області впливає, ряд визначених зовнішніх та внутрішніх факторів. Нейтралізація їх негативного впливу сприятиме підвищенню ефективності виробництва сільськогосподарської продукції, чого можна досягти шляхом: технічного оновлення сільського господарства; розширенням та зміцненням маркетингової інфраструктури; вдалого поєднання тваринницької та рослинницької галузей; розвитку кооперації; впровадженням державної підтримки та вдосконаленням системи кредитування аграрного виробництва.

Література:

1. Агрпромиловий комплекс Миколаївщини тримає позиції потужного учасника ринку в державі. Агрорівдень: Агроновини України: веб-сайт. URL: <http://agro-yug.com.ua/archives/18760> (дата звернення 01.09.2019).

2. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз: монографія. Київ: КНЕУ, 2005. 292 с.

3. Білоусько Т.Ю. Ефективність сільськогосподарського виробництва: досягнутий рівень та проблеми підвищення. Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. 2013. №6. С. 78—85.

4. Дучинська Н.І., Бондаренко Н.М., Лядова К.А. Ефективність сільськогосподарського виробництва: сутність та шляхи підвищення. Вісник Дніпропетровського університету. 2013. Т.21, вип. 7 (2). С. 123—127.

5. Зіняк Ю.Р. Ефективність розвитку тваринництва Івано-Франківської області. Сталий розвиток економіки. 2015. №3. С. 161—166.

6. Іваненко Т.Я., Лаврова О.М., Чиж Ю.О. Напрями розвитку зерновиробництва на інноваційній основі. Економіка та суспільство. 2016. №6. С. 65—70.

7. Ковальчук М.І. Економічний аналіз діяльності підприємств АПК: підручник. Київ: КНЕУ, 2005. 390 с.

8. Кушнірук В.С., Сирцева С.В. Тенденції розвитку виробництва та реалізації продукції рослинництва аграрними підприємствами Миколаївської області. Modern Economic. 2018. №7. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/trends-of-development-of-production-and-realization-of-plant-production-agricultural-enterprises-of-mykolaiv-region> (дата звернення: 17.10.2019).

9. Офіційний сайт Державної служби статистики України: веб-сайт. URL: <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 12.10.2019).

10. Офіційний сайт Миколаївської обласної державної адміністрації: веб-сайт. URL: <http://www.mk.gov.ua> (дата звернення: 12.10.2019).

11. Скрипник Г.О. Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва в сучасних умовах. Економіко-правова парадигма розвитку сучасного суспільства. 2016. № 1. С. 207—211.

12. Червен І.І., Шебаніна О.В. Основні напрямки оптимізації обсягів виробництва вітчизняної сільськогосподарської продукції. Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2007. Вип. 2 (40). С. 3—10.

References:

1. Agri-afternoon: Agronomy of Ukraine (2019), "The agro-industrial complex of Mykolaiv region holds the position of a powerful market participant in the state", available at: <http://agro-yug.com.ua/archives/18760> (Accessed 1 September 2019).

2. Andriychuk, V.G. (2005), *Efektivnist' diial'nosti ahrarnykh pidpriemstv: teoriia, metodyka, analiz* [The effectiveness of agricultural enterprises: theory, methodology, analysis], KNEU, Kyiv, Ukraine.

3. Belousko, T.Yu. (2013), "Agricultural production efficiency: the level achieved and the problems raised", *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho ahrarnoho universytetu im. V. V. Dokuchaieva*, vol. 6, pp. 78—85.

4. Duchinska, N.I. Bondarenko, N.M. and Lyadova, K.A. (2013), "Efficiency of agricultural production: essence and ways of raising", *Visnyk Dnipropetrovs'koho universytetu*, vol. 21, no. 7 (2), pp. 123—127.

5. Zinyak, Yu.R. (2015), "Efficiency of livestock development in Ivano-Frankivsk region", *Stalyj rozvytok ekonomiky*, vol. 3, pp. 161—166.

6. Ivanenko, T.Ya. Lavrova, O.M. and Chizh, Y.O. (2016), "Areas of development of grain production on an innovative basis", *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 21, no. 7 (2), pp. 65—70.

7. Kovalchuk, M.I. (2005), *Ekonomichnyj analiz diial'nosti pidpriemstv APK* [Economic analysis of agricultural enterprises], KNEU, Kyiv, Ukraine.

8. Kushniruk, V.S. and Sirtseva, S.V. (2018), "Tendencies of development of production and sale of crop production by agrarian enterprises of Mykolaiv region". *Modern Economic*, [Online], vol. 7, available at: <https://modecon.mnau.edu.ua/trends-of-development-of-production-and-realization-of-plant-production-agricultural-enterprises-of-mykolaiv-region> (Accessed 17 October 2019).

9. Official site of the State Statistics Service of Ukraine (2019), available at: <http://ukrstat.gov.ua> (Accessed 12 October 2019).

10. Official site of the Mykolayiv regional state administration (2019), available at: <http://www.mk.gov.ua> (Accessed 12 October 2019).

11. Skripnik, G.O. (2016), "Improving the efficiency of agricultural production in modern conditions", *Ekonomiko-pravova paradyhma rozvytku suchasnoho suspil'stva*, vol. 1, pp. 207—211.

12. Cherven, I.I. and Shebanina, O.V. (2007), "Main directions of optimization of production volumes of domestic agricultural products", *Visnyk ahrarnoi nauky Prychornomor'ia*, vol. 2 (40), pp. 3—10.

Стаття надійшла до редакції 01.12.2019 р.